

INRICHTINGSPLAN BUURSER HEGE (HAAKSBERGEN)

COLOFON

Onderzoek, advies en rapportage

██████████ team Onderzoek en Advies provincie Overijssel

In opdracht van

provincie Overijssel / gemeente Haaksbergen

Opleverdatum

mei / september 2022

Foto's voorzijde

boven: perceel "Buurser Hege-noord", rechts: perceel "Buurser hege-oost", (augustus 2022, foto's ██████████)

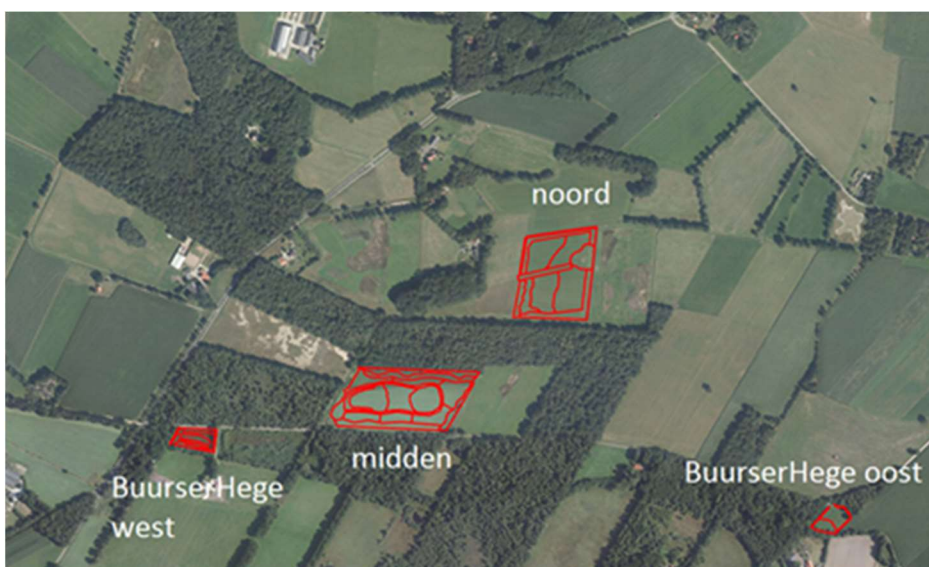
INHOUD

	blz.
1. Inleiding	4
2. Relevante beleidsvelden voor nieuw bos	6
2.1 Natuur voor elkaar, Conditie voor soorten op orde, ontwikkeling bosranden	6
2.2 Klimaatverandering	6
2.3 Recreatie	7
2.4 Autochtoniteit en bosontwikkeling	7
3. Realisatie van nieuw bos: verschillende methodes	11
4. Realisatie van nieuw bos: overige aspecten	12
4.1 Het bos verdient enig reliëf	12
4.2 Reeënvraat	12
5. Nieuw bos in de Buurser Hege	13
5.1 Inrichting perceel Buurser Hege-noord	14
5.1.1 <i>Kenmerken perceel</i>	14
5.1.2 <i>Inrichtingsplan</i>	15
5.2 Inrichting perceel Buurser Hege-oost	19
5.2.1 <i>Kenmerken perceel</i>	19
5.2.2 <i>Inrichtingsplan</i>	19
Literatuur	22

1. INLEIDING

In het kader van de Bossenstrategie is als doel gesteld het oppervlak bos in Overijssel te doen toenemen (zie verder hoofdstuk 5). In deze notitie is een voorstel uitgewerkt om bos te realiseren op twee locaties langs en nabij de Hegebeek noordelijk van N2000-gebied Witte Veen te Haaksbergen (figuur 1.1.). Aangrenzend aan dit N2000-gebied zijn door de Provincie Overijssel enkele percelen verworven waarvoor de doelen vervallen zijn (figuur 1.3 en 1.4). Deze gronden komen wél in aanmerking voor uitbreiding van bos.

Bosaanplant kan betekenen dat een perceel geheel volgeplant wordt met één soort met een vaste plantafstand. Vanuit kosten oogpunt is dit aantrekkelijk en het kan voldoen aan houtteeltkundige uitgangspunten. De nieuwe bossen die de provincie echter voor ogen heeft zijn gericht op het verhogen van de biodiversiteit, het vastleggen van de CO₂ en waar mogelijk recreatief medegebruik.

Figuur 1.1: ligging van de percelen waarop bosontwikkeling plaats zal vinden. Het betreft de percelen noord en oost.

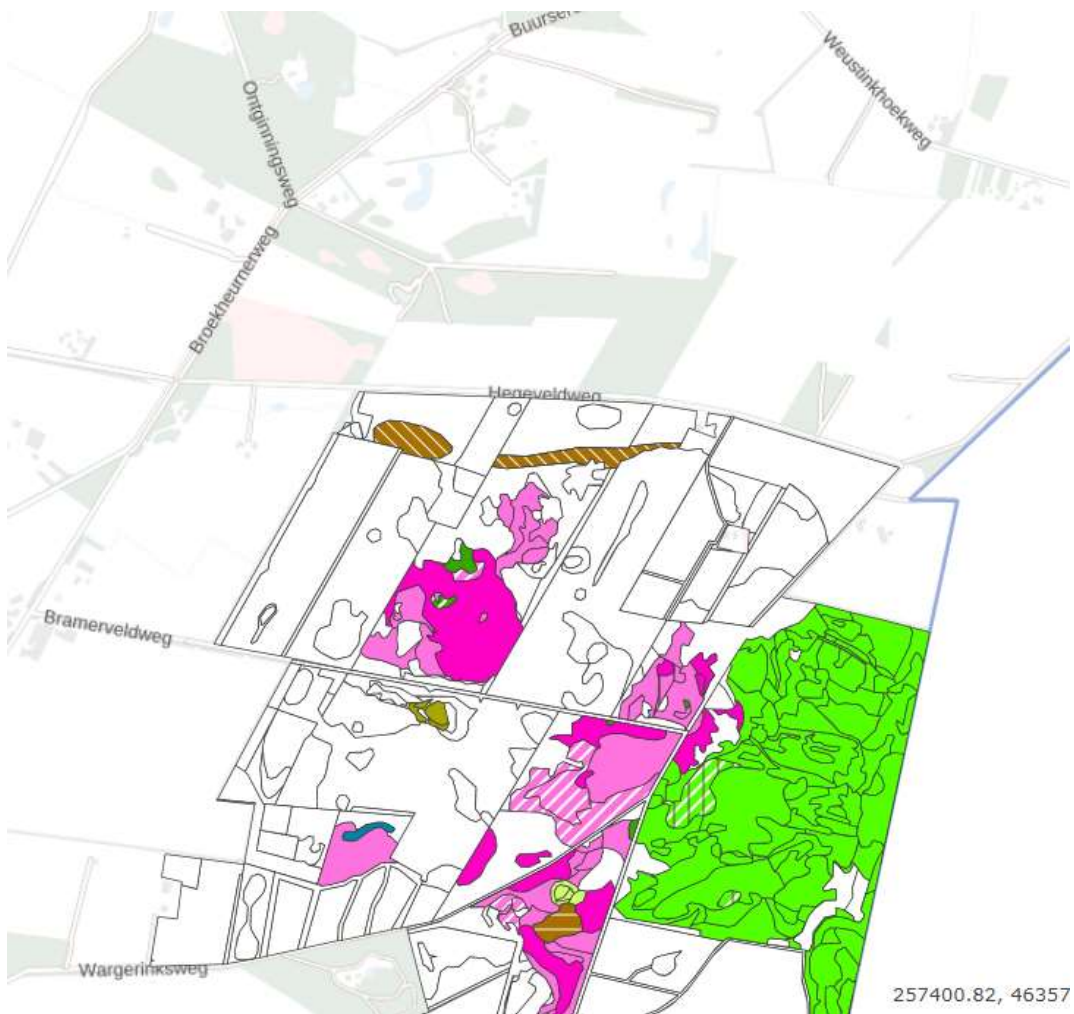
De betreffende percelen in Haaksbergen zijn aangeduid onder de verzamelnaam Buurser Hege. Dit was een uitgestrekt bosgebied dat tot in de 17^e eeuw nog bestond en direct westelijk van het plangebied lag (en mogelijk ook overlapte, figuur 1.2). De naam 'hege' wijst er op dat hier ooit ook hakhout heeft gelegen, waarschijnlijk eikenhakhout. Van de Buurser Hege is op de Hottingerkaart van 1780 niets meer te zien. Het bos was toen geheel gekapt en overgegaan in heide.

Figuur 1.2: oorspronkelijke begrenzing van de Buurser Hege nabij de Hegebeek (situatie ca. 1650).

Figuur 1.3: N2000 en NNN met zone ONW (Ondernemen met Natuur en Water, oranje), ontwikkelopgave (roze, aangepast), idem paars.

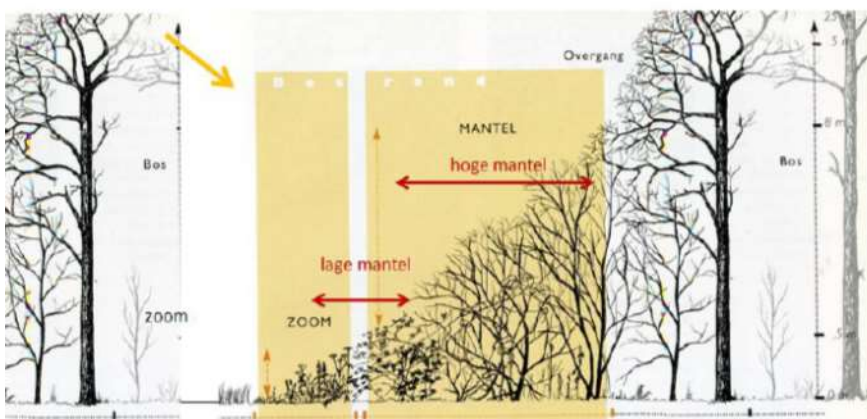

Figuur 1.4: habitattypenkaart van het Witte Veen (noordelijk deel).

2. RELEVANTE BELEIDSVELDEN VOOR NIEUW BOS

2.1 Natuur voor elkaar, Conditie voor soorten op orde, ontwikkeling bosranden

Onder het provinciale programma Natuur voor Elkaar (www.natuurvoorelkaar.nl) wordt aan een aantal relevante projecten gewerkt, waaronder Conditie voor Soorten op Orde. Binnen dit project wordt een aantal deelprojecten onderscheiden, zoals het verbinden van geïsoleerde heidevelden, het verbeteren van bermbeheer binnen gemeenten, herintroducties van planten en dieren en ook de ontwikkeling van bosranden. Dit laatste onderdeel is gericht op bestaande bossen waarbij aan de buitenste bosranden dan wel langs boswegen de scherpe bosgrens wordt omgevormd naar een geleidelijke overgang met vooral struiken. Een dergelijke overgang bestaat uit een hoge mantel met bijv. éénstijlige meidoorn en sleedoorn en een lagere mantel met bramen (zie figuur 2.1). Ze kan ook bestaan uit overstaanders waardoor halfschaduw wordt gestimuleerd en een zogenaamde zoom ontstaat. De provincie stimuleert de ontwikkeling van dergelijke structuurrijke randen. Het betekent ook dat waar zij zelf het initiatief neemt om nieuw bos aan te leggen dergelijke mantels een onderdeel zijn van de ontwikkeling. Daarbij gaat de voorkeur voor mantel-ontwikkeling uit naar de zuidkant van nieuw bos, omdat deze kant het sterkst opwarmt, wat het aantrekkelijk maakt voor insecten zoals dagvlinders, wilde bijen, bladwespen en hommels. Voorgaande betekent dus ook dat in het bosontwerp voor de Buurser Hege waar mogelijk mantels worden opgenomen.

Figuur 2.1: overgang van bos naar bosweg met zoom, lage mantel en hoge mantel.

2.2 Klimaatverandering

Bossen en bomen kunnen een belangrijke rol spelen bij het oplossen van het klimaatprobleem. Omdat bomen CO₂ opnemen, betekent meer bomen en een gezonde bosontwikkeling minder CO₂ in de lucht. De ene boomsoort heeft echter een snellere groei dan de andere en kan daarmee sneller CO₂ vastleggen. Populieren en wilgen behoren bijvoorbeeld tot de snelgroeende soorten. Een soort als eik of haagbeuk staat aan de andere zijde met een langzame groei. De vraag is of voor CO₂-binding een keuze nodig is wat betreft de aan te planten soorten. Snelle groeiers worden ook weer eerder geoogst, waardoor CO₂ weer terug kan komen in het systeem. Bij langzame groeiers zal het moment van oogst (bij productie) of verval in een natuurlijk bos veel langer duren. Bij de populier kan het om 50 jaar gaan, bij de haagbeuk/eik om meer dan 200 jaar.

2.3 Recreatie

De provincie Overijssel stelt zich ook tot doel nieuw bos een recreatieve meerwaarde te geven. Dat heeft dan alleen zin als een te ontwikkelen gebied niet te klein is. Pas bij een omvang van meerdere hectares kunnen voorzieningen worden aangelegd. Het kan dan gaan om bospaden, boswegen, een parkeerplaats of een picknicktafel. In een jong bos hebben boswegen de voorkeur boven bospaden, omdat ze duidelijk aangeven waar betreding mogelijk is. Bovendien bieden boswegen de kans om ook binnen een bosperceel een mantel-zoom-vegetatie te ontwikkelen (zie ook figuur 2.1).

2.4 Autochtoniteit en bosontwikkeling

Bosaanleg kan op verschillende manieren (zie hoofdstuk 3), maar heeft ook rekening te houden met het plantmateriaal. Wanneer gekozen wordt voor aanplant gaat het om de samenstelling van het plantsoen: soorten bomen en struiken, de aantallen en de herkomst van het materiaal.

Wat de soorten betreft is het goed om na te gaan welke soorten gewenst zijn. Moet bijvoorbeeld in nieuw bos de uit Noord-Amerika afkomstige douglas aangeplant worden? De eerste vraag die gesteld moet worden is welk doel het nieuwe bos heeft: natuur, recreatie en/of houtproductie? We gaan voor het nieuwe Overijsselse bos in beginsel uit van natuur en recreatie. Als houtproductie afvalt, betekent het dat naast buiten-Europese exoten ook Europese exoten niet geplant worden (zie tabel 2.2).

Met een 'inheemse soort' worden soorten bedoelt die van nature in Nederland voorkomen, of al heel lang in ons land zijn ingeburgerd (zoals de mispel, figuur 2.2). Inheems plantmateriaal wil echter niet zeggen dat het plantsoen is opgekweekt met materiaal dat van nature in ons land thuishoort. Zo kan de geplante sleedoorn uit Oost-Europa komen en valt dan op door de latere bloei. Bij autochtoon materiaal wordt uitgegaan van materiaal dat van nature in ons land thuishoort. Het zijn soorten waarvan zaden in ons land zijn verzameld van geselecteerde bomen en struiken (herkomst bekend) en opgekweekt. Tabel 2.1. voegt aan autochtoniteit nog twee eigenschappen toe: het materiaal is afkomstig uit hetzelfde floragebied en wordt gebruikt in de juiste verhoudingen. Het is dus niet gewenst om Limburgse haagbeuk te planten in Twente: het Limburgs heuvellandschap is een ander floragebied dan het Oost-Nederlandse floragebied. Ook de verhoudingen moeten goed zijn. Als voorbeeld: omdat fladderiep niet voor de iepenziekte gevoelig is wordt deze nu veel geplant. Een van oudsher zeldzame soort wordt zo tot 'algemene' soort gemaakt. Dat is niet gewenst in het nieuwe Overijsselse bos dat een afspiegeling wil zijn van de oorspronkelijke verhoudingen in de provincie.

Figuur 2.2: bij elk nieuw Twents bos wordt een groepje mispels geplant als icoon van het oostelijk deel van Overijssel. In de regel bij de ingang van het bos als sprake is van ontsluiting), dan wel op de hoek.

Status van soort	voorbeelden/ definitie	doel	ecologische waarde
1 aanplant van soorten van buiten Europa	exoten zoals Japanse Lariks, Douglasspar.	houtproductie	laag
2 aanplant van soorten van elders in Europa	bijv. Fijnspar, Zilverspar	houtproductie	soms hoog!
3 inheemse soorten	soorten die van nature in Nederland thuishoren	hout, natuur, recreatie	hoog
4 inheems soort, autochtoon	veel loofbomen en struiken, materiaal komt uit Nederlandse natuurlijke genenpool	natuur; voorkomen van genetische vervuiling	hoog
5 inheemse soort, autochtoon, uit goede floragebied	bijv. geen duin herkomst in Twente	natuur: voorkomen van genetische vervuiling	hoog
6 inheems soort, verhouding van soort op natuurlijke groeiplaats, goede verhouding	verhoudingen moeten kloppen en niet te veel afwijken wat de natuur zelf biedt	natuur: nieuw bos in de lijn van bestaand natuurlijk bos	hoog

Tabel 2.1: verschillende categoriën van te planten soorten.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Status	in aanmerking	BH zuid	BH noord	Opmerkingen
Bomen exoot						
Fijnspar	<i>Picea abies</i>	Europees exoot	nee			
Sitkaspar	<i>Picea sitchensis</i>	Amerikaans exoot	nee			
Acacia	<i>Robina pseudo-acacia</i>	Europees exoot	nee			
Zilverspar	<i>Abies alba</i>	Europees exoot	nee			
Canadapopulier	<i>Populus x canadensis</i>	pseudo exoot	nee			
Gewone esdoorn	<i>Acer pseudoplatnus</i>	Europees exoot	nee			
Grijze els	<i>Alnus incana</i>	Europees exoot	nee			
Bomen inlands						
Spaanse aak	<i>Acer campestre</i>	Inheems	ja	1		1 in OCL zz Twente
Zwarte els	<i>Alnus glutinosa</i>	Inheems	ja	1	1	
Scherpe berk	<i>Betula pendula</i>	Inheems	ja	1	1	
Haagbeuk	<i>Carpinus betulinus</i>	Inheems	ja	1		1 in OCL vz Twente
Beuk	<i>Fagus sylvatica</i>	Inheems	ja	1	1	
Es	<i>Fraxinus excelsior</i>	Inheems	niet	1		1 resistent materiaal niet leverbaar
Grove den	<i>Pinus sylvestris</i>	Inheems	ja	1	1	
Zomereik	<i>Quercus robur</i>	Inheems	ja	1	1	
Wintereik	<i>Quercus petraea</i>	Inheems	nee			Sallandse heuvelrug soort
Zoete kers	<i>Prunus avium</i>	Inheems	ja	1	1	
Schietwilg	<i>Salix alba</i>	Inheems	minder	1	1	
Winterlinde	<i>Tilia cordata</i>	Inheems	heel beperkt	1		1 in OCL zz Twente
Struiken inlands						
Rode kornoelje	<i>Cornus sanguinea</i>	Inheems	ja	1	1	
Hazelaar	<i>Corylus avellana</i>	Inheems	ja	1	1	
Tweestijlige meidoorn	<i>Crataegus laevigata</i>	Inheems	nee	1		1 OCL, niet on JCL
Eenstijlige meidoorn	<i>Crataegus monogyna</i>	Inheems	ja	1		1 mantel
Wilde kardinaalsmuts	<i>Evonymus europaeus</i>	Inheems	ja?	1	1	
Hulst	<i>Ilex aquifolium</i>	Inheems	nee	1		1 geen aanplant, nat. vestiging
Mispel	<i>Mespilus germanica</i>	Inheems	ja	1		1 enkel op hoek
Sleedoorn	<i>Prunus spinosa</i>	Inheems	ja	1		1 mantel
Gewone vogelkers	<i>Prunus padus</i>	Inheems	ja	1		1 aan bosrand
Sporkehout	<i>Rhamnus frangula</i>	Inheems	ja	1	1	
Hondsroos	<i>Rosa canina</i>	Inheems	ja	1		1 mantel
Bramen	<i>Rubus spp.</i>	Inheems	nee	1		1 geen aanplant, nat. vestiging
Grauwe wilg	<i>Salix cinerea</i>	Inheems	ja	1	1	
Vlier	<i>Sambucus nigra</i>	Inheems	nee	1		1 geen aanplant, nat. vestiging

Tabel 2.2: soorten bomen en struiken die in aanmerking komen voor aanplant in Overijssel cq. binnen de Buurser Hege. NB perceel "BH (Buurser hege) zuid" is in dit inrichtingsplan niet verder uitgewerkt, hier wordt in een later stadium bos aangeplant.

Tabel 2.2. op de vorige pagina geeft de lijst van bomen en struiken weer die in Overijssel cq in de Buurser Hege voor aanplant in aanmerking komen. Een zevental exoten komt niet in aanmerking, hoewel liefhebbers van paddenstoelen enthousiast kunnen zijn over geplante fijnspar op voormalige landbouwgrond (Arnolds et al., 2015). De lijst noemt 12 inheemse boomsoorten en 14 soorten struiken. Van de boomsoorten komen es en wintereik in de Buurser Hege niet in aanmerking. De es lijdt onder de essentakziekte en resistent materiaal is nog niet beschikbaar. De wintereik komt in Overijssel alleen van nature voor op de Sallandse Heuvelrug. Aanplant in Twente is om die reden niet gewenst (tabel 2.1, punt 5). Spaanse aak (veldesdoorn), haagbeuk en winterlinde zijn soorten met kleine restpopulaties in het oude cultuurlandschap van Twente. Enige inbreng van deze soorten is te verdedigen, met inachtneming van het punt van de verhoudingen. Bij de struiken vallen hulst, vlier en bramen af bij aanplant. Hulst vertoont een heel sterke verjonging in heel Twente. Deze soort zal zich na bosaanplant / -vorming binnen 20 jaar spontaan vestigen. Dat geldt ook voor vlier en de diverse soorten bramen.

Bij de rangschikking van soorten (tabel 2.1) geldt in Overijssel ook een zonerings die van invloed is op de te kiezen boom- en struiksoorten; dit is nader uitgewerkt in tabel 2.3. Deze beslistabel is bedoeld als richtlijn, gericht op een kader waarbinnen een keuze wordt gemaakt van het wenselijk geachte plantgoed. Deze zonerings gaat uit van de N2000-gebieden, het NatuurNetwerkNederland (NNN), het stedelijk gebied en het overig gebied (het witte gebied), zie figuur 2.3. Deze indeling/zonerings vormt mede de basis voor het provinciaal ruimtelijk beleid. Daarnaast moet onderscheid gemaakt worden tussen het Middeleeuwse kleinschalige landschap en het jonge landschap dat veelal na 1840 is ontstaan. Tot de eerste categorie behoort het kampen- en of hoevenlandschap met soms nog een hoge dichtheid aan houtwallen. Ook het flier- en essenlandschap hoort hierbij. In het flierlandschap kwamen vroeger vaak houtwallen of elzensingels voor als scheiding tussen hooilandpercelen. In het essenlandschap werden de essen begrensd met houtkanten. De akkers zelf hebben geen betekenis voor de bomen/struiken/ flora.

In de matrix van tabel 2.3. zijn de categoriën uit tabel 2.1 naar de zonerings uitgewerkt. In het stedelijk gebied kan in principe alles. In het witte gebied kan veel zolang het om jonge landschap gaat. Waar het om heel oud landschap gaat, geldt dat alleen autochtoon materiaal gebruikt mag worden. Ook in het NNN vindt een nadere indeling naar jong en oud landschap plaats. Voor N2000-gebieden gelden de strengste regels: enkel autochtoon plantmateriaal en soorten in de goede verhouding gebruiken. Waar percelen aan een N2000-gebied grenzen - of het nu de NNN is of wit gebied - geldt een zone van 250 meter waarbinnen autochtoon als advies geldt. Dit om te voorkomen dat direct naast N2000 soorten worden ingebracht die kunnen uitzaaien naar boshabitattypen en deze de samenstelling en het karakter van het habitattype kunnen bedreigen. Voor de Buurser Hege betekent dit dat voor het perceel Buurser Hege-noord geen beperkingen gelden (ONW zone, ontginningsgebied).

Beslistabel bij aanplant van bomen en struiken		zonering →				
CONCEPT						
Status soort						
landschapsindeling -->	stedelijk gebied	wit gebied	wit gebied	NNN	NNN	n2000
		ontginningsland- schappen	oud cultuurlandschap	ontginningsland- schappen	oud cultuurlandschap	
herkomst categorieën						< 250 m van n2000 gebied
aanplant van soorten van buiten Europa	1	1		1		
aanplant soorten niet in Nederland wel elders in Europa	1	1		1		
aanplant van inheemse soorten	1	1		1		
aanplant van inheemse soorten, autochtoon materiaal			1		1	1
verhouding van soorten komt overeen met natuurlijke verhouding					1	1

Tabel 2.3: beslismatrix voor te gebruiken plantsoen en zonering van het landelijk gebied.

Figuur 2.3: Natura2000 (donkergroen), het NatuurNetwerkNederland (lichtgroen), stedelijk gebied (grijs) en overige gebied, in de regel als wit gebied aangeduid. De figuur geeft ook de floragebieden van Overijssel (o.a. rivierengebied, laagveen en Twente).

3. REALISATIE VAN NIEUW BOS: VERSCHILLENDE METHODES

Bij de ontwikkeling van nieuw bos zijn vier typen te onderscheiden:

Te planten bos op onvergraven grond (POG)

Dit is de traditionele bosontwikkeling met aanplant van bomen en struiken in een vast plantverband van bijv. 1 x 1 m of 1,5 x 1,5 m op onvergraven grond. Het kan dan gaan om een akker, die na een lichte bodembewerking (bijv. eggen) beplant wordt, of om een grasland, waar na een laatste maaironde het planten begint.

Spontaan bos op onvergraven grond (SOG)

Wanneer een akker of grasland braak blijft liggen zal zich vroeg of laat bos ontwikkelen. Dat gaat op een akker vele malen sneller dan in grasland, waar tussen gras en kruiden bomen en struiken veel meer moeite hebben zich te vestigen. Spontaan bos op onvergraven grond is daarom een reële optie als sprake is van akkers als uitgangssituatie. Bij recent nog bemest grasland is bekend dat de spontane vestiging lastig is en niet leidt tot een gesloten bos binnen 25 jaar. De snelheid waarmee bosontwikkeling plaatsvindt wordt ook bepaald door de ligging. Als het perceel direct naast bos met zaadvormende bomen ligt kan de vestiging sneller gaan. Bomen als de es, gewone esdoorn en haagbeuk hebben een vestigingswaaier tot ca. 50 m. Bij de zomereik komen de eikels onder de bomen terecht en moeten gaaien voor vestiging over grotere afstand zorgen.

Te planten bos op afgeschraapte grond (PAG)

Het planten op afgeschraapte grond is een manier om voedselrijkdom van de bodem sterk terug te brengen om na bosaanplant een betere bodemontwikkeling te kunnen garanderen met lagere N- en P-waarden in het bovenste bodemprofiel.

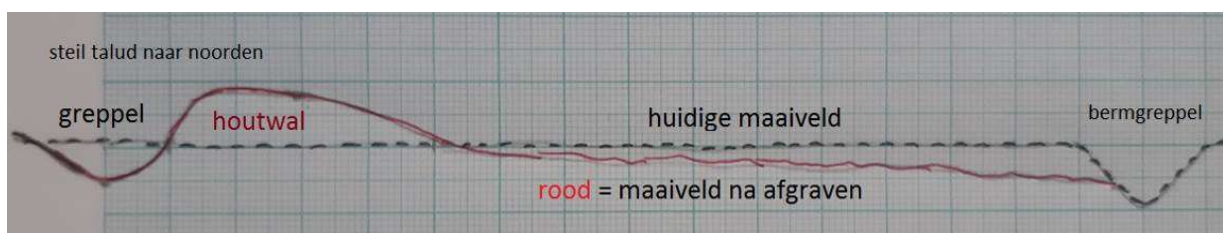
Spontaan bos op afgeschraapt grond (SAG).

Op afgeschraapte grond kiemen veel soorten struiken en bomen makkelijk. Het biedt kansen om in plaats van aanplant te kiezen voor schrapen en vervolgens de natuur zelf het bos vorm te geven. In Overijssel hebben we hiervan diverse hele mooie voorbeelden zoals langs de Deurningerbeek, bij de Rossummermeden en aan de Elsbeek bij Losser. Het blijkt dat dan een groot aantal verschillende bomen en struiken zich vestigen en bij niets doen zich een gevarieerd bos ontwikkelt.

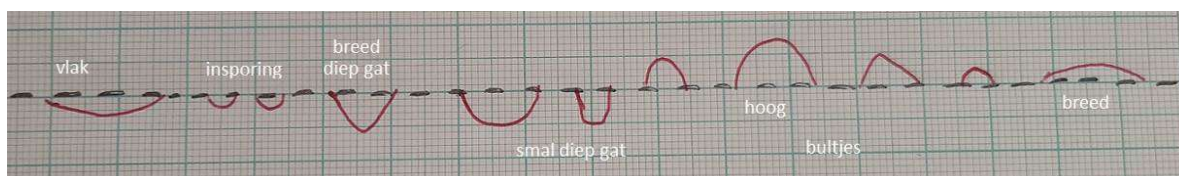
4. REALISATIE VAN NIEUW BOS: OVERIGE ASPECTEN

4.1 Het bos verdient enig reliëf

Bos met reliëf is voor de ontwikkeling van de flora en terrestrische fauna veel interessanter dan een bos dat op een egaal, vlak stuk cultuurland wordt aangelegd. Vooral aan de bosrand zijn steilranden voor insecten van belang. Reliëf in oud bos levert een leefgebied voor lagere planten. Door het reliëf blijft bladstrooisel niet liggen en kunnen in het bos ook mossen groeien. Het is nuttig steilranden te combineren met de aanleg van houtwallen aan de zuidzijde van nieuw bos en in combinatie met de ontwikkeling van mantels (figuur 4.1). Ook microreliëf is van belang: een éénmalige insporing kan er al toe doen. Een dag met een graafmachine verspreid in een perceel reliëf maken is wenselijk; ondiepe putjes, afvoerlose greppeltjes, bultjes en kopjes dragen in sterk mate bij aan de kansen voor de biodiversiteit in het nieuwe bos (figuur 4.2).

Figuur 4.1: glooiend talud 1:10 vanuit berggreppel en realisatie van een eenzijdig begreppelde houtwal. Een dergelijke inrichting draagt in sterke mate bij aan de toekomstige biodiversiteit in het nieuwe bos (1 cm = 1 m).

Figuur 4.2: een vlakke bodem (onderbroken lijn) en allerlei vormen van reliëf (rood) dragen bij aan de toekomstige biodiversiteit in het nieuwe bos. Hoe meer reliëf des te beter! (1 cm = 1 m).

4.2 Reeënvraat

In alle nieuwe bossen is er kans op vraat door reeën. De Buurser Hege kent een hoge dichtheid aan reeën, wat ook hier betekent dat schade te verwachten is. Het te realiseren bosje langs de Hegebeek (Buurser Hege-oost) is echter zodanig klein en ligt zo dicht langs de weg dat schade hier niet of amper wordt verwacht. Op de andere locatie (Buurser Hege-noord) zal deze beslist optreden. Hier moet worden gekozen voor maatwerk in maatregelen (zie hoofdstuk 5).

5. NIEUW BOS IN DE BUURSER HEGE

In november 2020 stelden Rijk en provincies de landelijke Bossenstrategie “Bos voor de toekomst” vast. Het Klimaatakkoord vormt de directe aanleiding voor deze landelijke strategie. De hoofddambitie van de landelijke Bossenstrategie is bijdragen aan gezonde, toekomstbestendige en maatschappelijke gewaardeerde bossen. Rijk en provincies willen - samen met andere overheden, maatschappelijke partners en burgers - de CO2-vastlegging in bos en bomen verhogen en de biodiversiteit in bossen versterken. Ook zijn afspraken gemaakt om de bomenkap, die nodig was voor natuurherstel binnen de Natura 2000-gebieden, te compenseren. Voor dit alles is nodig:

- meer bos (10% meer bos in Nederland in 2030)
- vitaal bos (bosrevitalisering, klimaatrobuust maken)
- meer bomen buiten het bos (groen dooradering van het landschap)
- duurzaam gebruik van bomen en bos (teelt van kwaliteitshout)

Op 21 juni 2022 hebben Gedeputeerde Staten van Overijssel de Overijsselse Bossenstrategie vastgesteld. De provincie Overijssel wil ook op eigen gronden bijdragen aan de realisatie hiervan. In de gemeente Haaksbergen komt een tweetal percelen grond (nu eerst) hiervoor in aanmerking. Het gaat om twee te beplanten locaties van de ‘Buurscher Hege’ (zie figuur 5.1): perceel Buurscher Hege-noord en Buurscher Hege-oost. De totale oppervlakte van de percelen is 36.409 m² (ca. 3,64 ha).

Figuur 5.1: ligging te beplanten percelen Buurscher Hege-noord en Buurscher Hege-oost (binnen de rode cirkels), waarvoor de bestemmingswijziging wordt aangevraagd (bron: Topotijdreis.nl).

In het voorliggende plan voor nieuw te realiseren bos op de twee percelen ligt het voor de hand om uit te gaan van planten op niet vergraven grond. Voor kleinere bossen omringd met veel zaaddragende bomen en struiken direct naast het perceel (hier: Buurscher Hege-oost) is spontaan bos op afgeschraapte grond aantrekkelijk, temeer omdat kosten voor aanplant komen te vervallen en er geen zorgen over autochtoniteit van het nieuwe bos hoeven te zijn. Waar mantels worden aangegeven is sprake van te planten bos op afgeschraapte grond.

5.1 Inrichting perceel Buurscher Hege-noord

5.1.1 Kenmerken perceel

Locatie / ligging

Het perceel is met de zuidzijde gelegen aan een watergang die uitkomt op de Hegebeek. Aan de west- en noordzijde liggen graslanden in agrarisch gebruik. Het perceel aan de oostzijde is een natuurterrein met natuurlijk grasland en poelen. Aan de zuidzijde wordt het perceel begrenst door bos. Zie ook figuren 5.2 en 5.3. De omliggende gronden zijn in eigendom van twee particuliere eigenaren.

Figuren 5.2 en 5.3: ligging perceel Buurscher Hege-noord.

Ontsluiting

Het perceel is niet zelfstandig ontsloten maar via een naastgelegen perceel, een onverhard pad en een dam naar de openbare weg. Om vanaf de Hegeveldweg op dit perceel te komen en te gaan, rust er op het aangrenzende perceel (kadastraal bekend T 164 en een smalle strook van T 165) een recht van overpad.

Bodem en water

In het hele perceel ligt ca. 75 cm humeus zand op wit zand cq ijzerrijke zanden (herinnering aan de podzol bodem). De dikke humeuze laag heeft aan de noordzijde te maken met de ligging van een es-dek op deze plek. Waarschijnlijk is dit es-dek over de rest van het perceel uitgeschoven, omdat anders de gelijkmatige dikte hier niet te verklaren is. Op de AHN is te zien dat er twee iets hogere koppen aanwezig zijn, maar deze zijn op landschapsschaal amper te zien.

Het gaat om een sterk ontwaterd perceel, vanwege de diepe ligging van een leiding aan de zuidzijde van het perceel. In de noordwesthoek ligt het perceel iets lager en blijft het water na zware regenval op het land staan.

Geschiedenis

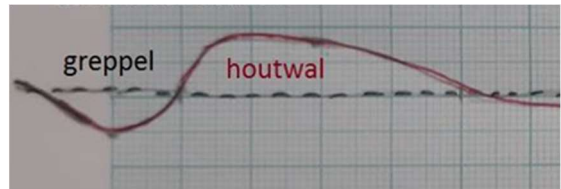
Rond 1850 was dit een perceel heide met aan de noordzijde een kleine kamptonginning. In 1900 is de situatie nog onveranderd (zie kaartje hiernaast). Het noordelijk deel van het in te richten perceel was een akker, het zuidelijke deel was heide. Tussen beide liep een brede houtwal. Uit de florakartering van 1997 blijkt dat er in dat jaar nog een bloemrijke greppel van noord naar zuid over het perceel liep. Deze greppel is bij de landinrichting Haaksbergen gedempt. Op luchtfoto's is te zien dat tot 2005 een heg dwars door het perceel liep, daarna is deze verdwenen.

In 2012 heeft het perceel haar huidige vorm gekregen, waarbij ook westelijk en oostelijk van het perceel nieuwe natuur is gerealiseerd.

Meekoppelkans

Zoals hierboven benoemd, heeft dit in te planten perceel deels een heide- en oude akker-geschiedenis. De grens van beide werd bepaald door een wallichaam dat vanaf de buurtschap Buurschede naar het oosten liep. Vanuit cultuur- en natuurhistorisch oogpunt wordt deze houtwal hersteld. Aan de noordzijde komt een greppel, aan de zuidzijde een verlaging (zie tekening hiernaast).

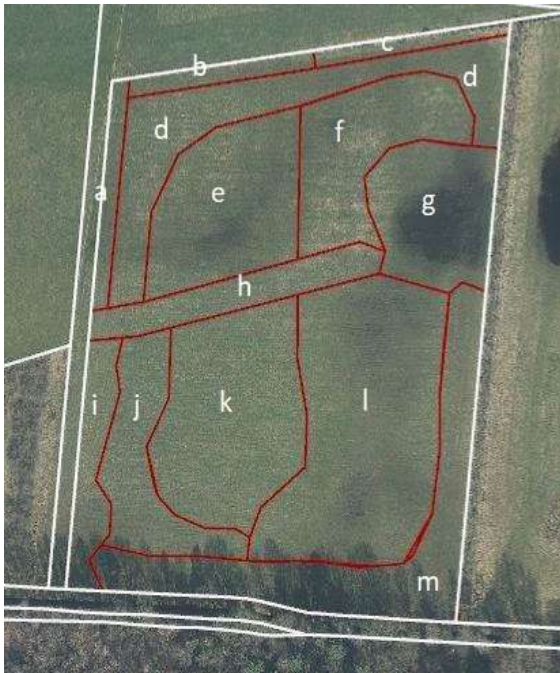

5.1.2 Inrichtingsplan

Voor het perceel Buurser Hege-noord is een inrichtingsplan gemaakt, waarbij het perceel in een aantal vakken is verdeeld (zie figuur 5.4). Ieder vak wordt met een andere boomsoort ingeplant (tabel 5.1). Een deel van de grond wordt afgeschraapt, op het andere deel wordt geplant op onvergraven grond. Qua oppervlakte-verdeling ziet de voorgestelde inrichting er als volgt uit:

kadastrale oppervlakte perceel Haaksbergen T186	32.574	m ²
• in te planten oppervlakte	ca. 29.000	m ²
• oppervlakte met spontane ontwikkeling	ca. 3.500	m ²

Het perceel Buurser Hege-noord ligt buiten de 250-meter-zone rondom het N2000-gebied Witte Veen. Hier geldt niet de randvoorwaarde dat het materiaal autochtoon moet zijn, conform het beleidsvoorstel van de provincie (hoofdstuk 2). Boomsoorten moeten wel inheems zijn en het plantsoen bij voorkeur uit Nederland komen.

Figuur 5.4: inrichtingsplan Buurser Hege-noord met vak-verdeling

nr	soorten
a	Houtwal met Lijsterbes (<i>Sorbus aucuparia</i>), Vuilboom (<i>Frangula alnus</i>), Zomereik (<i>Quercus robur</i>)
b	Houtwal met Zomereik, Vuilboom, Sleedoorn (<i>Prunus spinosa</i>)
c	Hegwal met Eenstijlige meidoorn (<i>Crataegus monogyna</i>) (enkele Hondсроos, <i>Rosa canina</i>)
d	Zomereik - Sleedoorn
e	Spaanse aak (<i>Acer campestre</i>)
f	Haagbeuk (<i>Carpinus betulinus</i>)
h	Brede houtwal: Zomereik, Lijsterbes, Vuilboom, Sleedoorn
j	Hazelaar (<i>Corylus avellana</i>)
k	Schietwilg (<i>Salix alba</i>)
l	Zomereik
m	Sleedoorn – Zomereik

Tabel 5.1: boomsoortenverdeling per vak in Buurser Hege-noord

In de vakken e en f worden respectievelijk Spaanse aak (veldesdoorn) en haagbeuk geplant. Deze soorten verwijzen naar het oude kampenlandschap dat hier gelegen heeft. Deze soorten zijn typisch voor Twente, maar komen als aanplant weinig voor. Ook met het oog op dit kampenlandschap wordt aan de noord- en westzijde (deels) een houtwal respectievelijk hegwal gecreëerd. Halverwege het perceel wordt een brede wal gemaakt (vak h), overeenkomend met het wallichaam dat hier tot begin vorige eeuw voorkwam. De houtwallichamen a en b zijn 3,5 m breed en 0,8 m hoog (gemiddelde grootte in Overijssel). De hegwal wordt 3 x 0,5 m, dus iets minder hoog. De grond voor de wallichamen van a, b en c wordt verkregen door in het vak d (naast de wallen) de grond af te schrapen en een greppel te graven (max. 35 cm diep) als onderdeel van de wallichamen. Daarna wordt dit perceel ingeplant met zomereik en sleedoorn.

De vakken g en i worden niet ingeplant. Hier wordt de bovengrond afgeschraapt tot max. 35 cm diep. De vrijkomende grond wordt gebruikt voor het opwerpen van de brede houtwal van vak h. Met een sluitende grondbalans betekent het dat deze houtwal een hoogte krijgt van 0,6 m.

In vak m vindt een zogeheten Vera-aanplant plaats, waar binnen een matrix van sleedoorn de zomereik wordt geplant. Deze bosaanplant is gebaseerd op de visie van F. Vera, die in zijn proefschrift "Metaforen voor de wildernis" (1997) onderbouwd dat veel natuurlijke eikenbossen ontstaan zijn binnen sleedoornstruweel. Voorbeelden hiervan zijn te zien langs de Overijssels Vecht en de Ems. De gedachte hierachter is dat in het gebied een hoge dichtheid van het ree voorkomt, welke aanzienlijke schade kan aanrichten in jong geplant plantsoen van de zomereik. Door gemengd te planten met sleedoorn ontstaat een doornstruweel waarin reeën zich niet meer zullen begeven en waar de eiken ongemoeid kunnen groeien. Bovendien ontstaat zo een aparte structuur: naar verwachting gaat uiteindelijk de zomereik het winnen van de sleedoorn, maar blijft zeker voor 10 - 20 jaar een component van struweel aanwezig.

Aan de zuidzijde van het bos wordt een vijftal mispels, gaspeldoorns en tweestijlige meidoorns geplant als watermerk voor Twents bos.

In tabel 5.2 zijn de plantafstanden en verhoudingen en als gevolg daarvan de aantallen plantsoen per boomsoort weergegeven.

Verwachte natuurwaarden

Wat broedvogels betreft worden de volgende soorten de komende 30 jaar verwacht: Het begint met de groep van pioniers van jong bos en struweel, zoals de grasmus en de fitis. Maar ook de spotvogel kan hier verschijnen en in het sleedoornstruweel mogelijk de grauwe klauwier. Er verschijnen ook soorten die zullen blijven en zowel in jong als oud bos kunnen leven, zoals houtduif, vink en winterkoning. Pas als de bomen een bepaalde doorsnede hebben kunnen holenbroeders verschijnen. Aanplant van schietwilg (vak k) is wat dat betreft gunstig omdat het het eerste dikke hout levert waarin de grote bonte specht holen kan hakken. Het perceel kan ook onderdeel worden van territoria van raaf en bosuil omdat het bos afgelegen ligt en als rustgebied functioneert.

Wat flora betreft kunnen de eerste 20 jaar soorten als hulst, wilde kamperfoelie, klimopbladereprijs en gladde witbol verschijnen. De kolonisatie van de meeste soorten zal langzaam gaan.

nr	soorten	Opp. LxB	Afg. Pld	Verhouding Slee	Mei Lij	Vui	H'o	Eik	Haz	Els	Aak	Hbeu	wilg			
a	Houtwal met Lijsterbes (<i>Sorbus aucuparia</i>), Vuilboom (<i>Frangula alnus</i>), Zomereik (<i>Quercus robur</i>)	583	6	1,5	01:01:01	80	80	80					240			
b	Houtwal met Zomereik, Vuilboom, Sleedoorn (<i>Prunus spinosa</i>)	524	6	1,5	01:01:01	70	70	70					210			
c	Hegwal met Eenstijlige meidoorn (<i>Crataegus monogyna</i>) (enkele Hondсроos, <i>Rosa canina</i>)	468	80x2,5	1		150		10					160			
d	Zomereik - Sleedoorn	3419		1,5	01:04	1200		300					1500			
e	Spaanse aak (<i>Acer campestre</i>)	3248		1,5							1440		1440			
f	Haagbeuk (<i>Carpinus betulinus</i>)	2686		1,5							1190		1190			
h	Brede houtwal: Zomereik, Lijsterbes, Vuilboom, Sleedoorn	1486		1,5	1:1:1:1	375	375	375	375				1500			
j	Hazelaar (<i>Corylus avellana</i>)	2084		1,5					930				930			
k	Schietwilg (<i>Salix alba</i>)	4265		2							1070		1070			
l	Zomereik	6190		1,5				2750					2750			
m	Sleedoorn – Zomereik	4028		1,5	04:01	1430		360					1790			
	som oppervlak	28981				3075	150	455	525	10	3935	930	1440	1190	1070	12780
geen aanplant																
g	Zwarte els (<i>Alnus glutinosa</i>)	2460		3 dm								uitzaai				
i	Grauwe wilg (<i>Salix cinerea</i>)	1150		2 dm								spontaan				
													totaal 32591			
	aanplant aan bostrand aan zuidzijde												5			
	Gaspeidoorn												5			
	Tweestijlige meidoorn												5			
	Mispel												5			
	totaal aantal stuks plantsoen												11855			

Tabel 5.2: aantal stuks plantsoen per boomsoort ten behoeve van de bosontwikkeling in perceel Buurser Hege-noord.

5.2 Inrichting perceel Buurser Hege-oost

5.2.1 Kenmerken perceel

Ligging en ontsluiting

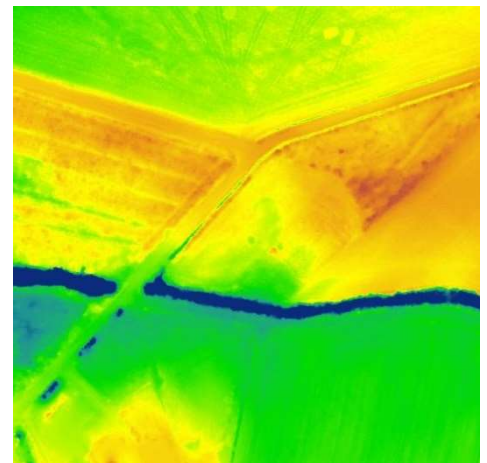
Dit perceel is gelegen in de hoek tussen de Hegebeek, de Witteveenweg / Twistveenweg en de Nederlands-Duitse grens (figuren 5.5. en 5.6). Het perceel is direct vanaf de Witteveenweg ontsloten. Aan de westzijde van het perceel komt bos voor, waar doorheen de Hegebeek loopt. De beek ligt hier relatief diep. Aan de Duitse zijde is sprake van een intensief gebruikt perceel grasland.

Figuren 5.5. en 5.6: ligging perceel Buurser Hege-oost

Bodem en water

Op dit perceel was oorspronkelijk sprake van een podzolbodem. Na ontginning is de bovenste 50 cm sterk gemengd en humeus geworden. Gezien een aantal jaren van verschraving is het aanbod van N, P en K hier relatief laag. Het perceel is sterk ontwaterd. De Hegebeek heeft een sterk drainerende werking op het perceel (het waterpeil is ruim 1,5 m onder het maaiveld). Het perceel vertoont enig reliëf; vanwege de lagere ligging is het dicht bij de beek iets vochtiger (zie de uitsnede uit de kaart van het AHN hiernaast).

Geschiedenis

Het perceel is pas eind jaren '80 ontginnen tot landbouwgrond (bouwland), daarvoor was sprake van een droge heide. Het perceel is tot 2012 als bouwland gebruikt gebleven, daarna is het omgezet in blijvend grasland.

5.2.2 Inrichtingsplan

Dit perceel wordt niet ingeplant, maar hier vindt spontane bosontwikkeling plaats op deels afgeschaapte en deels opgehoogde grond. Qua oppervlakte-verdeling ziet de voorgestelde inrichting er als volgt uit:

kadastrale oppervlakte perceel Haaksbergen T387	3.835	m ²
• in te planten oppervlakte	0	m ²
• oppervlakte spontane bosontwikkeling	3.835	m ²

In figuur 5.7 is het inrichtingsplan weergegeven. Aan de zuidzijde van het perceel, langs de Hegebeek, wordt op een kleine 1.100 m² grond afgegraven tot 30 cm diep. Hierbij wordt rekening gehouden met bestaande begroeiing (figuur 5.9). De grond die hierbij vrijkomt wordt gebruikt om een houtwal te realiseren langs de noordelijke bosrand en langs de Nederlands - Duitse grens. Grond wordt ook gebruikt om de bestaande wal lang de Witteveenweg te verbreden (figuur 5.8). De grond die resteert na opwerpen/verbreden van de wallen wordt gebruikt om het resterende deel van het perceel af te dekken (dit komt overeen met een laag van ca. 9 cm).

Figuur 5.7: inrichtingsplan perceel Buurser Hege-oost met ligging van de houtwallen.

Langs de noord- en oostzijde van het perceel worden houtwallen opgeworpen (4 m breed en 0,8 m hoog, zonder begroeiing) met grond die vrijkomt bij het schrapen van het perceel. De wal wordt licht afgerond opgeworpen. De wal wordt beplant met autochtone sleedoorn. Op de wal aan de noordzijde worden verder geen boomvormers geplant, zodat de wal tevens de overgang is van het bestaande bos naar het nieuwe bos. Op de wal aan de oostzijde worden twee meer dan 1,5 m hoge eiken geplant.

Aan de westzijde van het perceel wordt de bestaande houtwal met 1 m verbreed (zie figuur 5.8). De grond wordt tegen de wal aangelegd (niet overheen); de bestaande wal wordt zo veel mogelijk ontzien.

Figuur 5.8: bestaande wal langs de Witteveenweg met aangegeven waar verbreding gewenst is over de hele lengte (foto: [redacted]).

Op het perceel Buurser Hege-oost vindt (nagenoeg) geen aanplant of uitzaaï plaats. Er wordt uitgegaan van spontane bosontwikkeling op de afgegraven en opgehoogde grond. Rondom het perceel komen vruchtdragende bomen van de zwarte els, grove den, zomereik, scherpe berk voor en ook struiken als hazelaar en kruisbes. Extra aanplant is hier niet nodig. Als watermerk voor het Twentse bos, wordt een viertal mispels geplant bij de ingang aan de noordzijde van het perceel.

Verwachte natuurwaarden

Het perceel is te klein om veel te verwachten. In het jonge bos zal de fitis bij een bepaalde jonge stakenfase zich vestigen. Bij het ouder worden van het bos zijn ook andere soorten te verwachten, zoals de tuinfluiter en zwartkop. Na aanplant zal al binnen vijf jaar sprake zijn van bloeiende sleedoorns die van belang zijn voor hommels en wilde bijen in het vroege voorjaar. Op de wallen zijn 10 - 30 jaar na aanplant het vestigen van hulst, wilde kamperfoelie en Robertskruid mogelijk.

Figuur 5.9:

Hazelaar in het talud van de Hegebeek. Bij het afgraven tot 30 cm wordt om alle struiken en bomen heen gegraven, waarbij een strook van 3 m onvergraven blijft.

LITERATUUR

- Arnolds, E., R. Chrispijn en R. Enzlin, *Ecologische atlas van Paddenstoelen in Drenthe, deel 3: Loof- en naaldbossen*, Paddenstoelen Werkgroep Drenthe, 2015.
- Bremer, P., *The colonization of a former sea-floor by ferns*, PhD Wageningen Universiteit, 2007.
- Bremer, P., *N340 Vechtdal-verbinding, nieuw bos langs een provinciale verbinding*, notitie Provincie Overijssel, 2021.
- Jonkers, D.A., *De ontwikkeling van de vogelstand in een bos in Oost-Flevoland*, in: Het vogeljaar 26(4): pagina 159 - 162, 1978.
- Ouden, J. den, B. Muys, F. Mohren en K. Verheyen (red.), *Bosecologie en bosbeheer*, uitgeverij Acco, Leuven/Den Haag, 2010.
- Vera, F., *Metaforen voor de Wildernis - eik, hazelaar, rund en paard*, 1997.